

**Petr Čermák – Adéla Kotátková – Tomáš
Buchtele – Jan Mrva (2023):
*Jazyková situace v současném Španělsku***

Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum. 240 s.
ISBN 978-80-246-5515-4

Vo vydavateľstve Univerzity Karlovej v Prahe vyšla v roku 2023 česky písaná monografia, ktorá sa zameriava na sociolingvistic- kú analýzu súčasnej španielskej jazykovej situácie. Je dielom hispan- istov z Filozofickej fakulty Univerzity Karlovej a je určená pracov- níkom výskumných organizácií a študentom na doktorandskom stupni štúdia, čo znamená, že od čitateľa je vyžadovaná prinajmenšom zá- kladná orientácia v problematike. Ide o monografiu, ktorá detailne a komplexne popisuje a sprostredkúva českým (a slovenským) lingvis- tom aktuálnu situáciu mnohojazyčného Španielska známeho svojou jazykovou a nárečovou diverzitou, bohatou históriou jazykových kon- fliktov a súčasným presahom do politickej, kultúrnej a legislatívnej roviny tak na regionálnej úrovni ako aj na úrovni centrálnej, celošpa- nielskej. Hoci v Európe nájdeme viacero mnohojazyčných štátov, Španielsko je zaujímavou výnimkou v tom, že najväčšie menšinové jazyky nie sú štátnym jazykom susedného štátu (s výnimkou katalán- činy v miništáte Andorra), ako je to v prípade ostatných prototypicky uvádzaných plurilingválnych európskych štátov (nemčina, francúzšti- na a taliančina vo Švajčiarsku, či francúzština a flámska holandčina v Belgicku). A pritom ide o jazyky, ktoré sa početnosťou rovnajú či prevyšujú aj mnohé oficiálne jazyky iných štátov (porovnaj takmer desať miliónov katalánskych hovoriacich s menej početnými spolo- čenstvami oficiálnych jazykov ako slovenčina, slovinčina, dánčina, nórčina, fínčina a pod.).

Po krátkom úvode je v druhej kapitole priblížená všeobecná cha- rakteristika jazykovej situácie v Španielsku. Čitateľ tu nájde zafin- ované základné pojmy, klasifikáciu jazykov a jazykových variet v Špa-

nielsku, základné údaje o štátoprávnom usporiadaní Španielska, históriu jazykového vývoja, všeobecný sociolingvistický historický rámec, úpravu jazykových otázok v ústave a autonómnych štatútoch ako aj európsky rámec jazykovej otázky, keďže Španielsko je členom EÚ. Ďalej sú tu ešte podkapitoly venované kritériám na vyhodnotenie vitality jazyka, zrozumiteľnosti menšinových jazykov zo strany monolingválnych španielskych hovoriacich ako aj základný prehľad individuálnych a kolektívnych tendencií a stratégií používaných na dvojjazyčných územiach.

Tretia kapitola je najobsiahlejšia, venuje sa podrobne jednotlivým jazykom, najmä zo sociolingvistickej perspektívy. Najpodrobnejšie je mapovaná situácia jazykov, ktoré španielska ústava považuje za kooficiálne na konkrétnych územiach (katalánčina, baskičtina a galícijská). Kastíľčine / španielčine je venovaná menšia pozornosť, keďže je jediným oficiálnym jazykom celého španielskeho územia, je teda v inom postavení. Pre tri horeuvedené kooficiálne jazyky je navyše jazykom referenčným, voči ktorému sa vymedzujú. To znamená, že otázka koexistencie španielčiny a kooficiálneho jazyka na danom území je predmetom troch spomínaných podkapitol. Tie prinášajú veľmi komplexné hodnotenie nielen súčasnej jazykovej konfigurácie, ale aj súhrn historických, sociálnych, politických a iných faktorov, ktoré vplývajú a vplyvajú na aktuálny stav. Konkrétne nájdeme v týchto troch podkapitolách informácie o základných dátach o používateľoch, pôvod a históriu jazyka, územné rozšírenie (jednotlivé kapitoly mapujú, nad rámec názvu práce, aj exteritoriálnu situáciu a teda kritériom je rozšírenie daného jazyka, ktoré ide aj za hranice Španielska: baskičtina vo Francúzsku, katalánčina v Andorre, Francúzsku a na talianskej Sardínii), právnu úpravu jazykových otázok, otázku normy a kodifikácie, aktuálne dáta o používaní jazyka, počte hovoriacich a pod., používanie vo verejnej správe, médiách, školstve.

Okrem toho nájdeme pri každom jazyku ďalšie, špecifické informácie. Napríklad pri katalánčine ide o miestne variety, katalánčina používaná vo Valencijskom autonómnom spoločenstve sa tradične nazýva valencijská, na Malorka *mallorquí* atď. Pri baskičtine ide najmä o jej nerománsky pôvod, ktorý vylučuje istú mieru vzájomnej zrozumiteľnosti, čo vplýva na odlišnú a výrazne komplikovanejšiu situáciu vzájomného spolužitia španielčiny a baskičtiny (na rozdiel od románskej galícijskej a katalánčiny) a na to naviazaný špecifický systém

podpory baskičtiny zo strany regionálnych úradov. Galícijsčina má zasa komplikovaný vzťah k portugalčine. Spor o to, či ide o jeden jazyk s dvoma varietami alebo o dva samostatné, hoci veľmi blízke, jazyky spoločného pôvodu, je ešte aj v súčasnosti hlavným sporom určujúcim témy štandardizácie galícijsčiny. A v podkapitole o španielčine je veľmi vhodne venovaná pozornosť problematike dvoch pomenovaní: kastíľčina a španielčina (v slovenčine jednoznačne prevláda názov španielčina, na rozdiel od španielskych dvojjazyčných území, prípadne v španielskojazyčných štátoch hispánskej Ameriky).

Monografia zahŕňa a v krátkosti predstavuje aj jazyky bez oficiálneho statusu: aragónčinu, asturleončinu a jazyk fala. Tým je venovaná, pochopiteľne, menšia pozornosť, aj vzhľadom na to, že na súčasnej diskusii spätjej s jazykovou otázkou či jazykovým konfliktom sa, na rozdiel od troch veľkých kooficiálnych jazykoch, prakticky nepodieľajú.

Na záver možno jednoznačne povedať, že vydanie tejto monografie je veľmi užitočným počínom, ide o nanajvýš aktuálnu tému spracovanú na vynikajúcej úrovni. Publikácia vyniká, okrem veľkého množstva aktuálnych štatistických dát, aj snahou o ich pokiaľ možno objektívnu interpretáciu. Veľmi cenné sú aj zovšeobecnenia dát za účelom popisu základných tendencií a prúdov, ako aj perspektívy do budúcnosti v prípade každého jazyka a na konci aj vzájomné porovnanie jazykovej situácie všetkých menšinových jazykov. Slovanami autorov, moderné dejiny Španielska sú dejinami hľadania rovnováhy medzi jazykom spoločným (španielčinou) a najvýznamnejšími menšinovými jazykmi. A táto monografia je vynikajúcim sprievodcom na vytvorenie si kvalifikovanej predstavy o jazykovom rozmere diania v súčasnom Španielsku.

Bohdan Ulašin

Katedra romanistiky

Univerzita Komenského v Bratislave

Filozofická fakulta

Gondova 2, 811 02 Bratislava, Slovenská republika

bohdan.ulasin@uniba.sk